

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Městský soud v Praze rozhodl v senátě složeném z předsedy Mgr. Marka Bedřicha a soudců
JUDr. Jitky Hroudové a Mgr. Marka Zimy ve věci

žalobkyně: **L. B.**, narozená X
bytem X
zastoupená advokátem Mgr. Lukášem Hojdnem
sídlem Francouzská 299/98, 101 00 Praha 10

proti
žalovanému: **Ministerstvo zdravotnictví**
sídlem Palackého náměstí 375/4, 128 01 Praha 2

o žalobě proti rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 1. 11. 2024, č. j. MZDR 27855/2024-3/PRO,

takto:

- I. Rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 1. 11. 2024, č. j. MZDR 27855/2024-3/PRO, a rozhodnutí žalovaného ze dne 15. 7. 2024, č. j. MZDR 15544/2024-5/PRO, se zrušují a věc se vrací žalovanému k dalšímu řízení.
- II. Žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení ve výši 14 363 Kč do 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám zástupce žalobkyně Mgr. Lukáše Hojdna, advokáta.

Odůvodnění:

Vymezení věci

1. Žalobkyně se žalobou podanou u Městského soudu v Praze domáhá přezkoumání a zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí ministra zdravotnictví (dále také „ministr“), kterým zamítl rozklad žalobkyně proti rozhodnutí žalovaného ze dne 15. 7. 2024, č. j. MZDR 15544/2024-5/PRO. Prvostupňovým rozhodnutím byla zamítnuta žádost žalobkyně o poskytnutí jednorázové peněžité částky za protiprávní sterilizaci podle zákona č. 297/2021 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžité částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o odškodnění protiprávních sterilizací“). Důvodem zamítnutí žalobkyniny žádosti byla skutečnost, že nárok žadatelky (žalobkyně) nebyl prokázán a ze shromážděných podkladů nevyplynula protiprávnost provedené sterilizace.

Žalobní body

2. Žalobkyně namítla, že při podpisu Žádosti o sterilizaci jednala v omylu, jelikož nebyla zdravotnickým personálem seznámena řádně s povahou daného zákroku. Uvádí, že o povaze, charakteru, následcích, rizicích a alternativách zákroku sterilizace nebyla nikdy poučena.
3. Konkrétní podmínky pro to, aby bylo sterilizaci na zdravých pohlavních orgánech možno považovat za provedenou v souladu s tehdejší právní úpravou, byly následující:
 - a) souhlas nebo vlastní žádost dotčené osoby o provedení sterilizace (§ 27 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o péči o zdraví lidu“));
 - b) existence indikace odůvodňující provedení sterilizace (§ 2 b) až g) ve spojení s § 3 směrnice Ministerstva zdravotnictví ČSR ze dne 17. 12. 1971, č. LP-252.3-19. 11. 71., o provádění sterilizace (dále jen „směrnice“), resp. rozhodnutí sterilizační komise o existenci takové indikace na základě vyšetření osoby, u níž má být sterilizace provedena (§ 5 ve spojení s § 8 směrnice); a zároveň
 - c) písemné poučení osoby, u níž má být sterilizace provedena, o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparaibilní, a podepsané prohlášení dané osoby, že toto poučení bere na vědomí a že s provedením sterilizace i za těchto podmínek souhlasí (§ 11 směrnice).
4. Žalobkyně upozornila na to, že sterilizace proběhla v rámci jejího porodu císařským řezem. Při těhotenské kontrole podepsala Žádost o sterilizaci (dále též „Žádost“), ovšem v domnění, že se jedná o listinu související přímo s porodem formou císařského řezu. O tom, že po provedení sterilizace nebude moct počít děti, nevěděla. Žalobkyně je toho názoru, že pouhý podpis formulářové žádosti nelze považovat za řádné poučení ve smyslu § 23 zákona o péči o zdraví lidu. Rovněž ze zbytku zdravotnické komunikace dle žalobkyně neplyne její řádné poučení.
5. Rovněž žalobkyně namítla, že způsob, jakým se žalovaný v napadeném Rozhodnutí vypořádal s námitkou chybějícího poučení, pokládá za zcela nedostatečný a neopodstatněný.
6. Dále žalobkyně namítla, že její žádost o sterilizaci nebyla řádně odůvodněna, jak vyžadují příslušné právní předpisy. Stejně tak žalobkyně uvedla, že neměla povědomí o tom, že bude sterilizace provedena spolu s císařským řezem. Dle názoru žalobkyně záznamy ve zdravotnické dokumentaci o tom, že bude žadatelce provedena sterilizace, nesvědčí o vědomosti žadatelky o tom, že jí sterilizace provedena bude. Žalobkyně namítá, že skutečnost, že je něco uvedeno ve zdravotnické dokumentaci, neznamená, že o tom žalobkyně věděla.

7. Žalobkyně má za to, že žalovaný pochybil, když neověřil ústní poučení žalobkyně stran sterilizace, ale tuto skutečnost dovodil ze zdravotnické dokumentace, a to i přesto, že žalobkyně uvedla, že k žádnému ústnímu poučení nedošlo.
8. Další námitkou brojí žalobkyně proti skutečnosti, že její sterilizace nebyla schválena komisí před jejím provedením, ale až ex post, když komise zasedala dne 12. 5. 2008, tedy až po provedení sterilizace. Požadavek schválení zákroku sterilizace sterilizační komisí je do zákonné úpravy vnesen z důvodu ochrany pacienta, z téhož důvodu je i logicky nezbytné, aby komise sterilizaci schválila ještě před jejím provedením, nikoliv až posléze.
9. Žalobkyně se v žalobě rovněž ohradila proti postupu žalovaného, neboť ten neučinil žádné vstřícné kroky, aby si protiprávnost zákroku sterilizace ověřil. Neprovedením jakýchkoliv aktivních kroků porušil ministr zdravotnictví povinnost postupovat tak, aby byl zjištěn stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti. Žalovaný správní orgán tedy nedostatečně a nesprávně zjistil skutkový stav, neboť ponechal důkazní břemeno pouze na žalobkyni bez toho, aniž by sám jakkoliv aktivně postupoval.

Vyjádření žalovaného

10. Žalovaný ve vyjádření k podané žalobě navrhl, aby soud žalobu jako nedůvodnou zamítl.
11. K námitce žalobkynina jednání v omylu žalovaný poukázal na to, že podpis žalobkyně na Žádosti je umístěn pod poučením znějícím „*Byla jsem poučena o způsobu definitivního zneplodnění a jsem si vědoma, že opětné zprůchodnění vejcovodů je nemožné.*“. Žalobkyně tak byla řádně a dostatečně poučena o tom, že se jedná o definitivní metodu antikoncepce. Žalovaný uvedl, že pakliže by žalobkyně poučena nebyla, nemusela tuto Žádost podepisovat.
12. K námitce, že žalobkyně byla přesvědčena o tom, že při pobytu u poskytovatele zdravotní péče jí bude proveden pouze císařský řez, a proto si nemohla promyslet sterilizační zákrok a případně odmítnout, žalovaný uvedl, že samotná skutečnost, že žalobkyně podala Žádost, vylučuje možnost, že by o budoucím provedení sterilizace nevěděla. K tomu dodal, že žalobkyně podala žádost v předstihu, tj. 22. 2. 2008, přičemž k samotnému zákroku došlo až 3. 5. 2008. Případný nezáměr žalobkyně zjistit více o úkonu, který jí má být proveden, pak není možné přičítat k tíži poskytovatele zdravotních služeb či státu.
13. K námitce, že ze zdravotnické dokumentace neplyne, že by byla žalobkyně o povaze zákroku náležitě poučena, žalovaný poukázal na to, že žalobkyně spolu se Žádostí podepsala také prohlášení, v němž uvedla, že byla řádně poučena a uvědomuje si trvalost zákroku. Dle žalovaného je toto dostatečným důkazem o tom, že byla žalobkyně ústně poučena.
14. Stran námitky, že žádost žalobkyně nebyla dostatečně odůvodněna, jak vyžadují dotčené právní předpisy, žalovaný uvedl, že Žádost byla odůvodněna skutečností, že žalobkyně již dovršila 38. rok věku, má tři děti a dvakrát absolvovala císařský řez. Dle žalovaného je samotná skutečnost, že žalobkyně absolvovala dva císařské řezy, dostatečným odůvodněním žádosti, jelikož v případě vícečetného císařského řezu hrozí pacientce ruptura dělohy a podobné komplikace. Žalovaný má proto za to, že ochrana života a zdraví žalobkyně je dostatečným důvodem k provedení sterilizace.
15. Co se týče námitky, že Žádost brala žalobkyně jako dokumentaci související s porodem, jelikož jí nebylo nic bližšího vysvětleno, žalovaný uvedl, že samotná skutečnost, že žalobkyně podepsala poučení, v němž je jasně konstatováno definitivní zneplodnění, osvědčuje, že byla žalobkyně o zákroku řádně poučena. Současně poukázal na to, že Žádost

je napsána velkými písmeny „ŽÁDOST O PROVEDENÍ STERILIZACE“, což dle žalovaného vylučuje možnost, aby se žalobkyně domnívala, že se jedná o dokumentaci související s porodem.

16. K námitce, že skutečnost, že je něco obsahem zdravotnické dokumentace, neznamená, že žalobkyně o provedení sterilizace věděla, žalovaný uvedl následující. Žalovaný má za to, že vzhledem k tomu, že žalobkyně podala Žádost s předstihem, musela vědět, že jí bude sterilizace provedena. Zároveň nepřipouští zpochybňování lékařské dokumentace bez důkazů.
17. Stran námitky, že žalovaný neučinil ničeho k tomu, aby si ověřil ústní poučení žalobkyně, nýbrž tuto skutečnost pouze dovodil ze zdravotnické dokumentace, uvedl, že žalobkyně byla poučena o možnosti činit důkazní návrhy a jejich druzích. Tuto možnost však nevyužila, i když k tomu měla dostatečný prostor.
18. Žalovaný dále uvedl, že skutečnost, že sterilizační komise zasedala až poté, co byl zákrok proveden, nemůže být považována za důvod k prohlášení sterilizace za protiprávní. Absence, či pozdní projednání sterilizační komisí, nic nemění na vůli žalobkyně, kterou jasně projevila a dala najevo, že chce být sterilizována, když podala žádost o sterilizaci, nevzala ji zpět a zákroku se podrobila. Rozhodnutí sterilizační komise by na tomto žalobkynině rozhodnutí nic nezměnilo. Žalovaný dodal, že sterilizační komise dospěla k závěru sterilizaci žalobkyně schválit, což odpovídalo zjevné indikaci žadatelky k podstoupení sterilizace, a to na základě opakovaně provedeného císařského řezu.
19. K tvrzení žalobkyně, že žalovaný pochybil, když neučinil žádné vstřícné kroky, aby protiprávnost sterilizace ověřil, žalovaný uvedl, že byl žalobkyni dán dostatečný prostor k tomu, aby mu sdělila další důkazní prostředky či jiná tvrzení, na nichž by bylo možné založit rozhodnutí. Skutečnost, že žalobkyně nevyvinula žádnou snahu k doložení svých tvrzení a pouze setrvala na svém vyjádření v žádosti o odškodnění, nezakládá oprávněnost této žádosti.

Obsah správního spisu

20. Ze spisového materiálu, který byl soudu předložen žalovaným správním orgánem, soud zjistil, že dne 28. 5. 2024 podala žalobkyně na ministerstvo zdravotnictví žádost podle § 6 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací. K žádosti žalobkyně přiložila zdravotnickou dokumentaci, ze které vyplynulo, že ke zdravotnímu výkonu zabraňujícím oplodnění (sterilizaci) došlo dne 3. 5. 2008 ve Fakultní nemocnici v Plzni, sídlem Edvarda Beneše 1128/13, 301 00 Plzeň-Bory (dále také „poskytovatel zdravotních služeb“). Žalobkyně uvedla, že sterilizace byla provedena protiprávně, jelikož nebyly splněny požadavky plynoucí z dotčených právních předpisů. Dále v žádosti žalobkyně uvedla, že sterilizační komise zasedala až po provedení sterilizace dne 12. 5. 2008. Tímto měla být připravena o významnou část ochrany, již ji poskytuje zákon. Rovněž akcentovala cíl právní úpravy odškodnění za protiprávní sterilizace, tj. převzetí odpovědnosti státu za dříve způsobené zásahy do základních lidských práv. Současně ve své žádosti uvedla, že ve svém případě spatřuje takové okolnosti, které vyloučily či vážně narušily svobodu a prostotu omylu uděleného souhlasu žadatelky se sterilizací.
21. Ministerstvo zdravotnictví si výzvou ze dne 31. 5. 2024 vyžádalo od poskytovatele zdravotních služeb kopii zdravotnické dokumentace žalobkyně týkající se provedení zdravotního výkonu sterilizace.

22. Poskytovatel zdravotních služeb předložil kopii zdravotnické dokumentace žalobkyně, ze které je zejména patrné, že žalobkyně dne 22. 2. 2008 podala u poskytovatele zdravotních služeb Žádost o provedení sterilizace, která byla schválena sterilizační komisí této nemocnice dne 12. 5. 2008. Sterilizace byla provedena dne 3. 5. 2008 jako součást porodu žalobkyně formou císařského řezu. Součástí zdravotnické dokumentace je i žalobkyní podepsaná Žádost o provedení sterilizace, v níž je mj. uvedeno: „Byla jsem poučena o způsobu definitivního zneplodnění a jsem si vědoma, že opětovné zprůchodnění vejcovodů je nemožné“.
23. Žalobkyně byla písemností ze dne 12. 6. 2024 vyrozuměna o právu vyjádřit se k podkladům rozhodnutí a o právu nahlédnout do spisové dokumentace. Žalobkyně tohoto práva využila a v písemnosti ze dne 23. 6. 2024 zopakovala, že protiprávnost sterilizace shledává v tom, že sterilizační komise zasedla až po zákroku, přičemž tento postup jde proti logice zřízení Sterilizační komise jako nástroje ochrany práv pacientky.
24. Po zhodnocení všech podkladů vydalo ministerstvo dne 15. 7. 2024, rozhodnutí č. j. MZDR 15544/2024-5/PRO, o zamítnutí žádosti o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem.
25. Proti tomuto rozhodnutí podala žalobkyně dne 25. 7. 2024 rozklad, který byl dne 24. 10. 2024 projednán rozkladovou komisí. Ministr zdravotnictví pak napadeným rozhodnutím rozklad jako nedůvodný zamítl.

Jednání před soudem

26. Při ústním jednání setrvali oba účastníci na svých dosavadních stanoviscích.

Posouzení věci soudem

27. Městský soud v Praze přezkoumal žalobou napadené rozhodnutí v rozsahu uplatněných žalobních bodů, jimiž je vázán [§ 75 odst. 2 věta první zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“], a vycházel přitom ze skutkového i právního stavu, který tu byl v době rozhodování správního orgánu (§ 75 odst. 1 s. ř. s.).
28. Žalobu podala včas osoba k tomu oprávněná.
29. Žaloba je důvodná.
30. Předmětem sporu je otázka, zda má žalobkyně nárok na poskytnutí jednorázové peněžní částky za protiprávní sterilizaci podle zákona o odškodnění protiprávních sterilizací. Žalobkyně zejména namítá, že nebyla splněna třetí podmínka pro to, aby bylo sterilizaci na zdravých pohlavních orgánech možno považovat za provedenou v souladu s tehdejší právní úpravou, a to, že nebyla náležitě poučena o samotném provedení, důvodech a nezvratnosti sterilizačního zákroku. Za další rozpor se zákonem pak považuje skutečnost, že její sterilizace byla schválena sterilizační komisí až po jejím vlastním provedení.

Právní rámec věci

31. Podle § 23 odst. 1 věta první zákon o péči o zdraví lidu *Zdravotnický pracovník způsobilý k výkonu příslušného zdravotnického povolání informuje pacienta, popřípadě další osoby v souladu s § 67b odst. 12 písm. d), o účelu a povaze poskytované zdravotní péče a každého vyšetřovacího nebo léčebného výkonu, jakož i o jeho důsledcích, alternativách a rizicích.*
32. Podle § 27 zákona o péči o zdraví lidu *Sterilizace se smí provést jen se souhlasem nebo na vlastní žádost osoby, u níž má být sterilizace provedena, a to za podmínek stanovených ministerstvem zdravotnictví.*

33. Podmínky (na něž odkazuje § 27 zákona o péči o zdraví lidu) byly stanoveny směrnicí.
34. Podle § 2 písm. b) směrnice Sterilizace je přípustná, provádí-li se ve zdravotnickém zařízení na vlastní žádost nebo se souhlasem osoby, u níž má být sterilizace provedena, na zdravých pohlavních orgánech ženy, jestliže by těhotenství nebo porod vážně ohrozily život ženy nebo jí způsobily těžkou a trvalou poruchu zdraví.
35. Podle § 3 věta před středníkem směrnice Seznam indikací, jež mohou být důvodem k provedení sterilizace podle § 2 písm. b) až f), je v příloze těchto směrnic;
36. Podle § 5 odst. 1 písm. b) věta první směrnice O tom, že sterilizace je indikována, rozhoduje: v případech podle § 2 písm. b) až g) lékařská komise k tomu účelu ustavená (sterilizační komise).
37. Podle § 11 směrnice Je-li o žádosti rozhodnuto kladně, pošle předseda žadatelku (žadatele) s doporučením na ženské (urologické nebo chirurgické) oddělení, jehož vedoucí je členem komise. Zároveň tam zašle opis protokolu, který se stane součástí chorobopisu. Před zákrokem podepíše osoba, u níž má být sterilizace provedena, popřípadě její zákonný zástupce (opatrovník), prohlášení, že s provedením sterilizace souhlasí a že bere na vědomí písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparabilní.
38. Podle oddílu XIV. bod 3. Příl. Seznam indikací, jež mohou být důvodem k provedení sterilizace ke směrnici byla Indikace porodnicko-gynekologická: „Při více dětech, do 35. roku po čtyřech dětech, u žen po 35. roku věku po třech dětech.
39. Podle § 2 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací Oprávněnou osobou je fyzická osoba, která se podrobila v období od 1. července 1966 do 31. března 2012 (dále jen "rozhodné období") ve zdravotnickém zařízení na území, které je součástí území České republiky, sterilizaci v rozporu s právem.
40. Podle § 3 odst. 1 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací Sterilizací v rozporu s právem se pro účely tohoto zákona rozumí zdravotní výkon zabraňující plodnosti, k jehož provedení oprávněná osoba neudělila souhlas, nebo souhlas udělila při takovém porušení právních předpisů upravujících v rozhodném období provedení zdravotního výkonu zabraňujícího plodnosti anebo za takových okolností, jež vylučují nebo vážně narušují svobodu a prostotu omylu uděleného souhlasu.
41. Podle § 3 odst. 2 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací Porušením právních předpisů a okolnostmi podle odstavce 1 se rozumí zejména působení na oprávněnou osobou v podobě jakéhokoli nátlaku, donucení či přesvědčování, aby se zdravotnímu výkonu zabraňujícímu plodnosti podrobila, jakož i skutečnost, že oprávněná osoba nebyla srozumitelným způsobem a v dostatečném rozsahu informována o svém zdravotním stavu a o účelu, povaze, předpokládaném přínosu, možných důsledcích a rizicích navrhovaného zdravotního výkonu a o jiných možnostech řešení zdravotního stavu, jejich vhodnosti, přínosech a rizicích.
42. Podle § 3 odst. 3 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací Má se za to, že podmínky podle odstavce 1 jsou splněny, pokud v souvislosti s provedením zdravotního výkonu zabraňujícího plodnosti byla oprávněné osobě poskytnuta dávka podle předpisů o sociálním zabezpečení, jejíž poskytnutí bylo vázáno na podstoupení zdravotního výkonu zabraňujícího plodnost.
43. Podle § 4 odst. 1 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací Oprávněná osoba má nárok na poskytnutí jednorázové peněžní částky ve výši 300 000 Kč (dále jen "nárok").

44. Podle § 5 odst. 1 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací *O přiznání nároku rozhoduje ministerstvo.*
45. Podle § 5 odst. 2 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací *Na řízení o přiznání nároku se použije správní řád, pokud tento zákon nestanoví jinak.*

Nedostatečně zjištěný skutkový stav věci

46. Soud se nejprve zabýval námitkou nedostatečně zjištěného skutkového stavu. Jen na základě dostatečně zjištěného skutkového stavu je totiž možné přejít k samotnému věcnému přezkumu ostatních námitek směřujících proti závěrům napadeného rozhodnutí, které stojí právě na skutkovém stavu zjištěném žalovaným.
47. Žalobkyně namítla, že žalovaný pochybil, když neučinil žádné vstřícné kroky, aby si protiprávnost zákroku sterilizace ověřil. Tímto pochybením mělo dojít k nedostatečnému zjištění skutkového stavu věci, jelikož ponechal důkazní břemeno pouze na žalobkyni bez toho, aniž by sám jakkoliv aktivně postupoval.
48. Žalovaný naproti tomu uvedl, že nepochybil, když neučinil další kroky nad rámec jím učiněných, aby protiprávnost sterilizace ověřil. Uvedl, že žalobkyni byl dán dostatečný prostor k tomu, aby mu sdělila další důkazní prostředky či jiná tvrzení, na nichž by bylo možné založit rozhodnutí. Dodal, že to, že žalobkyně sama nevyvinula žádnou snahu k doložení svých tvrzení a pouze setrvala na svém vyjádření v žádosti o odškodnění, nezakládá oprávněnost této žádosti a nelze to přičítat k tíži žalovaného.
49. Soud ze správního spisu předloženého žalovaným zjistil, že si žalovaný vyžádal kopii zdravotnické dokumentace žalobkyně, poučil žalobkyni o možnosti navrhnout důkazy a tvrdit skutečnosti rozhodné pro posouzení věci. Je ale pravdou, že ze spisu není seznatelné, že by se žalovaný blíže zabýval tím, zda byla žalobkyně ústně poučena o sterilizačním zákroku, se kterým dle Žádosti souhlasila. Nicméně je nutné připomenout, že v tomto případě se jedná o specifické správní řízení zahájené na žádost žadatelky o odškodnění (žalobkyně), která, i přestože byla žalovaným poučena o možnosti tvrdit a dokládat rozhodné skutečnosti, tohoto svého práva nevyužila.
50. Městský soud seznal, že ačkoliv žalovaný pochybil, když blíže nezkoumal, zda (ne)byla žalobkyně ústně poučena o prováděném zákroku, nezatížil své rozhodnutí vadou dle § 76 odst. 1 písm. b) s. ř. s., jak tvrdí žalobkyně, jelikož ke skutkovému stavu shromáždil dostatečné množství informací, z nichž mohl vyjít při svém věcném hodnocení daného případu. To, zda z těchto informací dovodil závěry správné a v souladu se zákony a judikaturou, je otázkou jinou. Té se zdejší soud bude věnovat níže. Námitka nedostatečně zjištěného skutkového stavu proto není důvodná.

Zákonné podmínky pro provedení sterilizace

51. Mezi účastníky není sporné, že žalobkyně Žádost o sterilizaci podepsala. Sporné však je, zda věděla, jaký dokument podepisuje a jaké to pro ni může (a nakonec také mělo) mít následky.
52. Žalobkyně v podané žalobě zejména namítá, že její žádosti o odškodnění mělo být vyhověno, neboť nebyla splněna podmínka řádného poučení o následcích a míře reparability provedeného zákroku, když tento nedostatek nemůže zhojit ani existence Žádosti o provedení sterilizace, ani její podpis pod písemným poučením na Žádosti o sterilizaci. Současně namítla, že ke schválení této žádosti ze strany sterilizační komise došlo až po provedení zákroku.

53. V případech, kdy byla provedena sterilizace na zdravých pohlavních orgánech, bylo nutné, aby v souladu s § 27 odst. 1 zákona o péči o zdraví lidu a § 2 písm. b) až g) směrnice ve spojení s § 5 odst. 1 písm. b) směrnice žalobkyně o sterilizaci požádala a následně o ní rozhodla sterilizační komise.
54. Podle § 11 směrnice, na který zákon o zdraví lidu výslovně odkazuje, dále platilo, že po schválení sterilizace sterilizační komisí a před uskutečněním samotného sterilizačního zákroku podepíše osoba, u níž má být sterilizace provedena, popřípadě její zákonný zástupce (opatrovník), prohlášení, že s provedením sterilizace souhlasí a že bere na vědomí písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparaibilní.
55. Směrnice tedy vyžadovala tři kroky, které vedly k tomu, aby mohl být zákrok proveden. Prvním bylo podání žádosti, druhým schválení komisí a třetím byl podpis *Prohlášení, že s provedením sterilizace souhlasí a že bere na vědomí písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparaibilní*. Současně však podle zákona o péči o zdraví lidu měla být zároveň poučena o účelu a povaze poskytované zdravotní péče a každého vyšetřovacího nebo léčebného výkonu, jakož i o jeho důsledcích, alternativách a rizicích ve smyslu § 23 zákona o péči o zdraví lidu.
56. Soud poté, co se seznámil s obsahem spisového materiálu, ověřil, že se ve správním spise nachází listina nazvaná *Žádost o provedení sterilizace*. V části *Žádosti*, v níž má být uveden její důvod, je strojově předvyplněno: „38letá matka 3 dětí, nyní těhotná, v anamnéze 2x SC, další těhotenství nežádoucí.“, a podepsaná žalobkyní. Pod tímto textem je dále uvedeno: „Byla jsem poučena o způsobu definitivního zneplodnění a jsem si vědoma, že opětovné zprůchodnění vejcovodů je nemožné.“. Pod tím je uvedeno razítkem nanesené datum 22. února 2008, vedle něj se pak nachází vlastnoruční podpis žalobkyně.
57. Součástí zdravotnické dokumentace je i listina nadepsaná *poučení a souhlas pacienta císařský řez (sectio cesarea)*. Ta se vztahuje k císařskému řezu, který měla žalobkyně podstoupit v závěru jejího těhotenství. Součástí předmětného dokumentu jsou uvedeny důvody výkonu, příprava výkonu (tj. to, co předchází výkonu samotnému), postup při výkonu, možné komplikace a doporučené chování po výkonu. Tyto části jsou detailně rozvedeny, čímž je zajištěna informovanost pacientky podstupující zákrok – porod císařským řezem.
58. Souhlas sterilizační komise se zákrokem je pak možné shledat ze samotného tiskopisu *Žádosti o sterilizaci*. Je možné jej nalézt v dolní části listiny, pod slovy „*Sterilizace se povoluje – zamítá z těchto důvodů:*“. Pro úplnost soud musí poukázat na to, že z dvojice pojmů *povoluje – zamítá* není přeškrtnuta, označena či jinak vybrána ani jedna možnost. Pod výše uvedeným je poté strojově napsáno: „*V souladu se zákonem. 4 děti, věk nad 35 let.*“. Pod tímto lze nalézt podpisy ředitele poskytovatele zdravotních služeb, přednosty gynekologického oddělení poskytovatele zdravotních služeb a dále pak odborného lékaře. Listina končí razítkem naneseným datem „12. 5. 08“.
59. Zdravotní dokumentace, která je součástí správního spisu, však neobsahuje žádný dokument o tom, co je sterilizace a v čem spočívá (*zneprůchodnění vejcovodů nebo jejich odstranění, zda je operativně reparaibilní, zda může dojít k otěhotnění umělým oplodněním, její důsledky pro menstruační cyklus a sexuální život*). S ohledem na to, o jak závažný zákrok z hlediska jeho vlivu nejenom na zdraví, ale i na rodinný, sociální a psychický život žalobkyně jde, bylo nutné, aby žadatelka o sterilizaci byla o následcích řádně poučena. K tomu však v projednávané věci nedošlo. Žalovanému je možné dát za pravdu v tom, že zdravotnická

dokumentace obsahuje žalobkyní podepsanou Žádost o provedení sterilizace. Z ní však neplyne řádné poučení žalobkyně. Žalobkyně sama uvedla, že žádné bližší poučení neobdržela, a to ani ústní, ani písemné. Samotný fakt, že je v Žádosti uvedeno, že byla žalobkyně poučena o zákroku, není možné vykládat v tom smyslu, že byla žalobkyně poučena řádně. Forma Žádosti o sterilizaci a její obsah totiž stojí v jasném kontrastu proti *poučení a souhlas pacienta císařský řez (sectio cesarea)*, v němž jsou vcelku podrobně popsány podrobnosti týkající se císařského řezu. Tyto skutečnosti však v Žádosti o sterilizaci chybí. Při srovnání dokumentů soud nutně dospěl k závěru, že jsou svou formou, obsahem a celkovým vzezřením na zcela odlišné úrovni. V dokumentu k císařskému řezu je jasně popsáno vše od důvodů k výkonu až po chování po něm. Naproti tomu stojí Žádost o sterilizaci, jež se podobá svou strohostí spíše lékařské zprávě než podrobnému poučení pacienta před zákrokem, jehož smyslem je mj. dostatečně informovat pacienta o podstatě výkonu a jeho následcích.

60. Soud rovněž nemohl odhlédnout od námitky směřující k načasování a způsobu podání Žádosti o sterilizaci. Lze totiž připustit, že pokud byla žalobkyni dána Žádost k podpisu při vyšetření a konzultaci týkající se císařského řezu, mohlo to v ní navodit dojem, že dokument, který podepisuje se týká právě budoucího císařského řezu a nikoliv zákroku, jenž jí do budoucna znemožní reprodukci. Ze spisu navíc neplyne, že by byla žalobkyně v rámci řešení možné sterilizace poučena také o jejích následcích či o jiných formách antikoncepce, které by takto citelně nezasáhly do její tělesné integrity.
61. Tvrzení žalovaného o řádném poučení o následcích sterilizace dle soudu nesvědčí ani to, že žalobkyně byla v rámci poučení o možných komplikacích spojených s císařským řezem, v rámci něhož byla sterilizace provedena, poučena o tom, že *„nekomplikovaný císařský řez nemá vliv na možnost Vašeho dalšího otěhotnění a donošení těhotenství. Ukončení předešlého těhotenství císařským řezem není rovněž důvodem k automatickému rozhodnutí pro operační vedení dalšího porodu. V obou případech je však nutné podrobnější sledování průběhu těhotenství a porodu, protože stěna děložní je oslabena jizvou“*.
62. Závěr žalovaného, že žalobkyni byla informace o důsledcích sterilizačního výkonu, stejně tak jako o jeho ireparabilitě, známa a pokud danému zákroku nerozuměla, měla dostatečné množství času na to, aby se v případě jakýchkoliv nejasností obrátila na personál nemocnice, tedy musela vědět, o co žádá a zákonné podmínky tak byly splněny, je tak ve světle shora uvedeného zcela nesprávný.
63. Soud proto rozhodně nemůže souhlasit se závěrem žalovaného, že žalobkyně svým podpisem stvrdila své poučení a byly splněny podmínky zákona o zdraví lidu. Zákonodárce výslovně uvádí v § 3 odst. 2 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací, že *porušením právních předpisů a okolnostmi podle odstavce 1 se rozumí ... i skutečnost, že oprávněná osoba nebyla srozumitelným způsobem a v dostatečném rozsahu informována o svém zdravotním stavu a o účelu, povaze, předpokládaném přínosu, možných důsledcích a rizicích navrhovaného zdravotního výkonu a o jiných možnostech řešení zdravotního stavu, jejich vhodnosti, přínosech a rizicích*.
64. Městský soud proto na základě výše uvedeného dospěl k závěru, že žalobkyně nebyla ve smyslu § 3 odst. 2 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací srozumitelným způsobem a v dostatečném rozsahu informována o účelu (nakolik je sterilizace jako antikoncepce stoprocentní), povaze (o způsobu provedení sterilizace tj. zneprůchodnění vejcovodů – jak? nebo jejich celé odstranění?), možných důsledcích (vliv na menstruační cyklus a sexuální život,

možnost otěhotnět jen umělým oplodněním, které není zcela jisté, a které si bude muset hradit sama) a o jiných možnostech řešení zdravotního stavu, jejich vhodnosti, přínosech a rizicích (jiný druh antikoncepce, jeho přínosy a rizika).

65. Dále se soud zabýval tvrzením žalobkyně, že sterilizační komise své stanovisko k provedení sterilizace vydala až po samotném výkonu. Toto tvrzení učinil žalovaný nespornou skutečností, jelikož sám uznal, že sterilizační komise schválila výkon až po jeho provedení. Žalovaný má nicméně za to, že tato skutečnost samotná nezakládá protiprávnost provedené sterilizace. Poukázal rovněž na to, že sterilizační komise výkon schválila.
66. I zde shledal soud pochybení žalovaného, resp. původní selhání poskytovatele zdravotních služeb. Ten totiž nedostál své povinnosti plynoucí z § 5 odst. 1 písm. b) a § 11 směrnice. Schválení výkonu sterilizační komisí lze dle soudu chápat mj. jako další úroveň ochrany dotčené pacienty. Tím, že schválení sterilizační komisí následovalo až po výkonu, byla pacientce (žalobkyni) tato ochrana upřena. Soud si je vědom, že sterilizační komise výkon schválila, nicméně se tak stalo až dodatečně. Schválení sterilizace *ex post* spolu s procesem (ne)poučení žalobkyně dle soudu ukazuje nepřiměřenost jednání vůči dotčené pacientce, a soud proto tento způsob jednání nemůže aprobovat.
67. Městský soud na základě výše uvedeného dospěl k závěru, že absence celkového poučení žalobkyně o zákroku samém, důvodech pro něj, postupu při něm a míře jeho reparability, měla být důvodem pro poskytnutí jednorázové peněžní částky žalobkyni. Stejně tak shledal pochybení týkající se neschválení sterilizace sterilizační komisí před jejím provedením. Pokud žalovaný i přes tyto nedostatky žádosti o odškodnění nevyhověl, je jeho rozhodnutí nezákonné.
68. Pro úplnost soud ve shodě s důvodovou zprávou k zákonu o odškodnění nezákonných sterilizací zdůrazňuje, že protiprávní sterilizace představují závažný zásah do základních lidských práv, jako je právo na ochranu života a zdraví, právo na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí či právo na rodinný život. V tomto směru již dříve Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že státy mají pozitivní povinnost chránit fyzickou integritu pacientů a poskytnout obětem nedbalostních lékařských zákroků přístup k řízením umožňujícím jim v odůvodněných případech přiznat náhradu škody (rozsudek ze dne 2. 5. 2017 ve věci J. proti Chorvatsku, stížnost č. 30376/13). To platí tím spíše u úmyslných zásahů do fyzické integrity jednotlivce ze strany nemocnice nebo lékaře (rozsudek ze dne 2. 6. 2009 ve věci C. proti Rumunsku, stížnost č. 31675/04). A pozitivní povinnost státu chránit osoby před zakázaným špatným zacházením byla Evropským soudem pro lidská práva výslovně shledána také v kontextu sterilizace romské ženy bez informovaného souhlasu (viz rozsudek ze dne 8. 11. 2011 ve věci V. C. proti Slovensku, stížnost č. 18968/07). V naposledy citovaném rozsudku Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že provedení sterilizace bez souhlasu dospělé osoby plně způsobilé k právním úkonům je neslučitelné s požadavkem na respektování svobody a důstojnosti lidské bytosti, což je jedna ze základních zásad, na nichž je založena Úmluva. Na základě toho dospěl k závěru, že způsob, jakým byla sterilizace provedena, byl způsobilý u stěžovatelky vzbudit pocity strachu, obav a méněcennosti, stejně jako dlouhodobého utrpení. Ačkoliv nic nenasvědčuje tomu, že by zdravotnický personál jednal s úmyslem špatně zacházet se žalobkyní, hrubě ignoroval její právo na sebeurčení a svobodnou volbu. Takové jednání vedlo k porušení čl. 3 Úmluvy, dle kterého nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.

69. Provedení nezákonné sterilizace tedy představuje razantní a nesouměřitelný zásah do základních práv ženy, u které byla provedena. A nelze rozporovat, že odpovědným za tyto protiprávní zákroky byl v daných případech stát. Důvodová zpráva k zákonu o odškodnění nezákonných sterilizací takto výslovně uvedla: „za jejich provádění je odpovědný stát, který nepřijal dostatečnou právní úpravu informovaného souhlasu s prováděním sterilizací, která by zaručovala důsledné dodržování práv pacientů, a umožnil tak jejich porušování. V některých případech pak dokonce sám stát, resp. jeho sociální pracovníci při výkonu sociální práce poškozené osoby motivovaly k podstoupení sterilizace jako eugenického opatření „v zájmu populace“. Rovněž za takové jednání je odpovědný stát. Právě stát by proto měl zajistit efektivní prostředek nápravy.“
70. S uvedeným konstatováním se soud naprosto ztotožňuje a považuje jej za přiznání státu o jeho selhání, včetně uvědomění si nezbytnosti vyvodit z tohoto pochybení odpovědnost. Soud proto vnímá přijetí zákona o odškodnění nezákonných sterilizací jako pozitivní závazek státu odškodnit osoby, vůči nimž bylo v minulosti postupováno v rozporu s právem. Takto též důvodová zpráva přiléhavě konstatuje, že „další cíl pak směřuje k převzetí odpovědnosti státu za dříve způsobené zásahy do základních lidských práv. Vláda sice již dříve vyjádřila lítost nad prováděním sterilizací bez informovaného souhlasu, ovšem teprve ochota státu oběti těchto činů odškodnit, projevená v podobě přijetí předkládaného zákona, může být chápána jako skutečné převzetí odpovědnosti za dřívější porušování lidských práv. Teprve tento odpovědný postoj může vést k nezbytnému vyrovnání se se skutečností, že v České republice k popsáným neoprávněným zásahům docházelo, a k jasnému vyjádření, že provádění protiprávních sterilizací, jak jsou popsány mimo jiné ve Stanovisku VOP, představuje jednání, které současný stát považuje za nepřijatelné.“
71. Zákon o odškodnění nezákonných sterilizací tedy představuje normotvorné vyrovnání se státu s jeho předchozími pochybeními, které vedly k razantnímu zásahu do základních práv žen, u kterých byla provedena sterilizace bez splnění zákonem stanovených podmínek. Stát prostřednictvím přijatého zákona uznal své pochybení a deklaroval, že je připraven za tuto chybu vyplatit poškozeným osobám odškodnění, které by alespoň zčásti zmírnilo útrapy jim způsobené. Uvedená východiska přitom musí nalézt odraz při interpretaci a aplikaci přijatého zákona. Prostředek nápravy se nenaplnuje pouze zákonnou kodifikací možnosti požádat o odškodnění za nezákonně provedenou sterilizaci, ale právě až aplikací tohoto zákona na jednotlivé případy. V každém jednotlivém případě musí mít žalovaný na mysli skutečnost, že to byl stát, kdo v minulosti selhal, přičemž vyjádření vůle odčinit nastalé pochybení musí nalézt odraz ve způsobu jeho rozhodování a v přístupu k žadatelkám. Rozhodující správní orgán musí mít na paměti, že možnost získání odškodnění musí představovat efektivní prostředek nápravy, po kterém volá důvodová zpráva.
72. Ve světle shora uvedených východisek soud posoudil žalobou napadená rozhodnutí a dospěl k závěru, že argumentace ministra zdravotnictví a správního orgánu I. stupně se míjí s účelem zákona o odškodnění nezákonných sterilizací, a je s tímto zákonem v přímém rozporu.

Závěr a náklady řízení

73. Na základě shora uvedeného soud shledal žalobu důvodnou, zrušil napadené rozhodnutí pro nezákonnost podle § 78 odst. 1 s. ř. s. a věc vrátil žalovanému k dalšímu řízení. Soud současně zrušil i rozhodnutí správního orgánu I. stupně podle § 78 odst. 3 s. ř. s., neboť zjištěná pochybení souvisí s posouzením důvodnosti žádosti, a tedy s povinností, která primárně tíží správní orgán I. stupně. V dalším řízení bude žalovaný vázán právním názorem

soudu vysloveným výše (§ 78 odst. 5 s. ř. s.), tedy, že ze zdravotnické dokumentace vyplývá, že žalobkyně nebyla řádně poučena ve smyslu tehdejší úpravy, resp. řádně informována ve smyslu § 3 odst. 2 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací, a tedy splňuje podmínky pro nárok na odškodnění za nezákonně provedenou sterilizaci.

74. Výrok o náhradě nákladů řízení je odůvodněn ustanovením § 60 odst. 1 s. ř. s. Žalobkyně měla ve věci plný úspěch, proto jí soud přiznal vůči žalovanému právo na náhradu důvodně vynaložených nákladů řízení. Ty jsou tvořeny s ohledem na to, že žalobkyně je osvobozena od soudního poplatku ze zákona, pouze odměnou za její zastoupení advokátem za dva úkony právní služby po 3 100 Kč (převzetí a příprava zastoupení, sepsání žaloby), tedy 6 200 Kč, a dvě náhrady hotových výdajů po 300 Kč dle § 9 odst. 4 písm. d), § 11 odst. 1 a § 13 odst. 4 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění účinném do 31. 12. 2024 (dále „advokátní tarif“). Spolu s tím soud přiznal odměnu za další úkon právní služby (účast na jednání před soudem) ve výši 4 620 Kč, a náhradu hotových výdajů ve výši 450 Kč dle § 9 odst. 5, § 7 bod 5 a § 13 odst. 4 advokátního tarifu ve znění účinném od 1. 1. 2025. Celkem tedy přiznal na náhradě nákladů řízení žalobkyni částku 11 870 Kč. K tomu pak připočetl částku 2 493 Kč, jelikož zástupce žalobce je plátcem DPH.
75. Celková výše žalobkyni přiznaných nákladů tak činí 14 363 Kč. Tuto částku je žalovaný povinen žalobkyni zaplatit do 30 dnů od právní moci toho rozsudku, a to k rukám jejího právního zástupce.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou (více) vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Lhůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí). Připadne-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejblíže následující pracovní den. Zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti nelze prominout.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Praha 24. dubna 2025

Mgr. Marek Bedřich v. r.
předseda senátu

Shodu s prvopisem potvrzuje H. P.